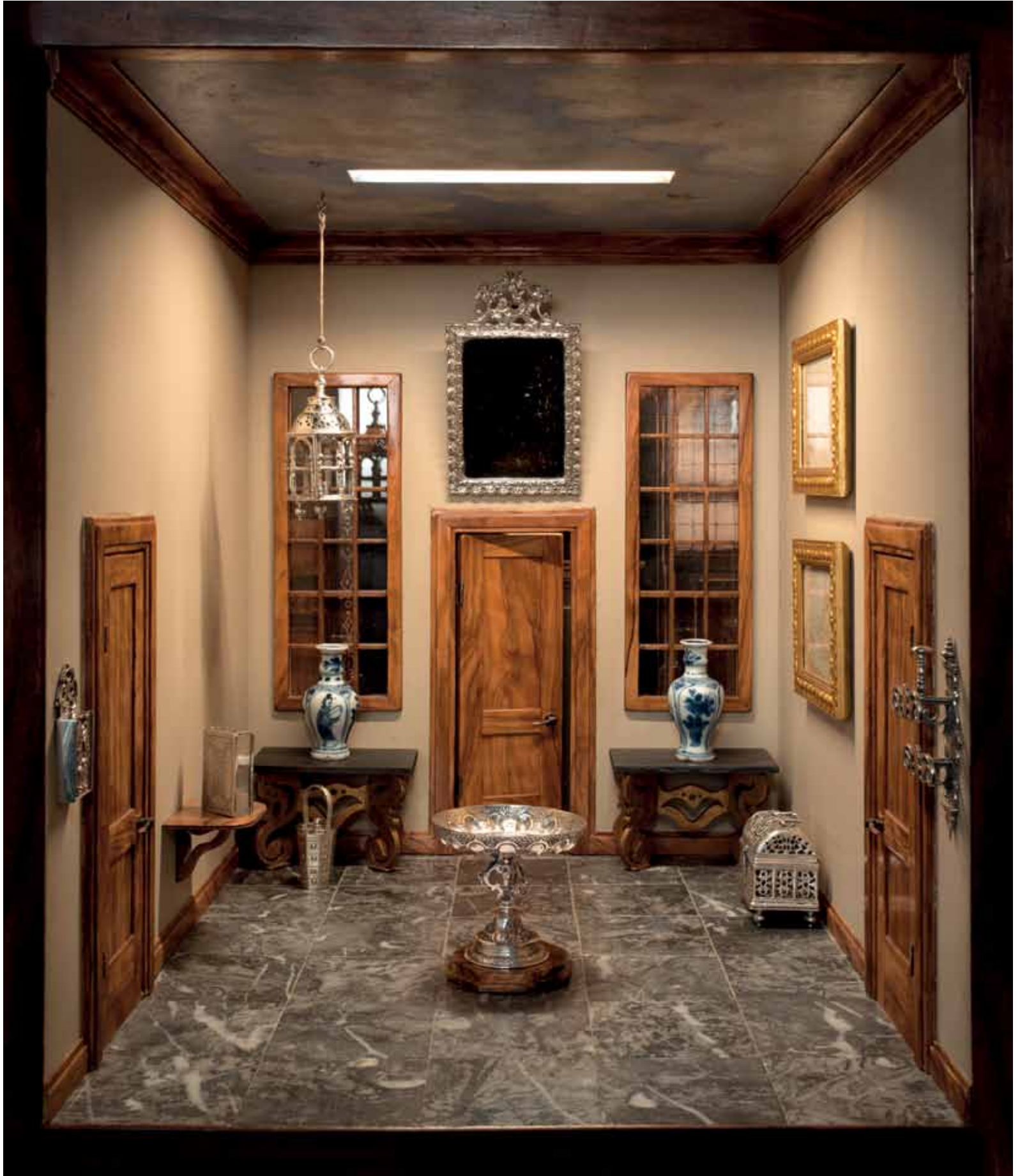

Pronken
in miniatuur

In het Rijksmuseum, het Centraal Museum, het Frans Halsmuseum of het Haagse Gemeentemuseum kunt u rijk ingerichte zeventiende- of achttiende-eeuwse pronkpoppenhuizen aantreffen. Bij elk daarvan vormt het zilveren miniatuurzilver een onderdeel van de inrichting. Bij dit poppenhuis, dat op een bijzondere wijze aanknoopt bij die traditie, vormen die kleine zilveren gebruiksvoorwerpen juist de boventoon. Het is daarmee een van de meest opmerkelijke presentaties van een collectie miniatuurzilver.

TEKST: JOHN ENDLICH

Poppenhuizen waren in de zeventiende en de achttiende eeuw allesbehalve kinderspeelgoed. Integendeel, het inrichten ervan was een liefhebberij van sommige echtgenotes van rijke Amsterdamse kooplieden die hun schepen over de wereldzeeën hadden laten uitvaren. Hun grachtenhuizen, eigenlijk kleine stadspaleisjes, getuigen nog altijd van hun welvaart. Mede daardoor kon in de tweede helft van de zeventiende eeuw een aantal patriciërs-vrouwen zich aan deze kostbare liefhebberij overgeven, want vaak waren deze poppenhuizen een nauwkeurige nabootsing van hun eigen huizen aan de Amsterdamse grachten. Meestal werden ze ondergebracht in een kabinet. De gewoonlijk negen kamers - soms waren het er ook wel meer - verschaften in onze tijd een belangrijk inzicht in de inrichting van de woonomgeving en het dagelijks leven van de elite, in wat we misschien wel mogen noemen, de toenmalige hoofdstad van de wereld.

Gespecialiseerde zilversmeden

Door allerlei gelukkige omstandigheden is er nog een aantal grote en kleinere poppenhuizen met hun inhoud bewaard gebleven. Ze maken nu uitsluitend deel uit van het Nederlands museaal bezit. Men zou ze eigenlijk kunstkabinetten kunnen noemen. Hun ontvangkamers, pronkkeukens, muziekkamers, kraamkamers, slaapvertrekken of kleezolders, zijn namelijk ongelooflijk rijk ingericht. De wandbespanningen, de schilderijen, de miniatuurmeubelen en het porselein, alles werd in het klein uiterst fijnzinnig en kostbaar uitgevoerd. Ze werden gemaakt door de vaklieden, die ook de werkelijke inrichting van de grachtenhuizen verzorgden.

Dat gold overigens ook voor de miniatuur zilveren gebruiksvoorwerpen, die, om dat oud-Hollandse woord te gebruiken 'poppegoet' werden genoemd. De meeste zilversmeden die er zich mee bezighielden, waren erin gespecialiseerd. Ze werkten, op een enkeling na, in Amsterdam. Bekend zijn o.a. Michiel Maenbeeck (werkzaam 1655-1682),

Boele Rijnhout (werkzaam 1649-1689) en Wessel Jansen (1642-1696). Een enkele keer liet iemand het 'poppegoet' bij een zilversmid maken die ook gewend was 'groot werk' uit te voeren. Dat deed bijvoorbeeld Petronella Oortman. Van haar weten we dat zij zo'n 20.000 tot 30.000 gulden aan haar poppenhuis besteedde. Een geweldig bedrag, vooral als men bedenkt dat in die tijd een huis aan de Amsterdamse Herengracht voor nagenoeg eenzelfde bedrag van eigenaar verwisselde. Zij stelde haar poppenhuis - thans in het Rijksmuseum - samen tussen ca. 1686 en 1710. Het is het meest indrukwekkende pronkpoppenhuis dat bewaard is gebleven.

Behalve deze Petronella Oortman, zijn er meer namen van bezitsters van poppenhuizen en 'poppegoet' overgeleverd. Zo weten we dat Oopjen Coppit (1611-1689), u weet wel, die van de levensgrote Rembrandtportretten, eenmaal weduwe geworden, in 1646 voor de tweede maal trouwde en die keer met Marten Pietersz. Daey. Uit een opgave van 1659 blijkt dat ze in haar poppenhuis toen een kastje had staan met 84 zilveren miniaturen. Ook Margaretha de Ruy-

openingspagina

De linnenkamer met een collectie draadwerk miniaturen.

links

De luxe hal met pronktazza en unieke kapstok.

boven

De kraamkamer met draadwerk bakermat en schommelwieg.

rechts
Notenhouten kruisvoetkabinet
ingericht als poppenhuis, Holland,
1690-1710.

rechterpagina boven
'De Beste Zael' met virginaal en vi-
ola da gamba.

rechterpagina onder
De tuin met unieke vroeg 17e-
eeuwse fontein en 'David en Goli-
ath'.

Petronella Oortman besteedde
destijds 20.000 tot 30.000 gulden
aan haar poppenhuis.

ter, de dochter van de grote admiraal, kon zich dankzij de door haar vader vergaarde rijkdom, een poppenhuis veroorloven. Het in haar huis aanwezige miniatuurzilver had maar liefst een gewicht van twee kilo.

Zeldzaam zilveren 'poppegoet'

Geheel in de traditie van de zeventiende eeuw is het hierbij afgebeelde kabinet ingericht als een poppenhuis. Er is echter één verschil. Daar waar de zeventiende- en achttiende-eeuwse pronkpoppenhuizen veel miniatuurmeubelen bevatten en het zilveren 'poppegoet' daarbij een aanvullende rol speelde, zijn hier bij de inrichting voor het overgrote deel zilveren miniaturen uit de zeventiende eeuw gebruikt. Slechts een klein aantal

meubelen verfraait de aankleding van de kamers. Het Hollandse kabinet dat voor dit poppenhuis gebruikt is, stamt uit de periode 1690-1710. Het is 156 cm hoog, breed 150 cm en diep 57 cm. De meubelen werden gemaakt van uitsluitend antiek materiaal. Chinees porselein, antieke pentekeningen, een klein damesportret, een parelmoeren plaquette en antiek damast vervolmaken de diverse interieurs.

De kamers van dit poppenhuis zijn gevuld met zo'n tweehonderd zeventiende-eeuwse Nederlandse zilveren miniaturen. 'Poppegoet' uit deze eeuw komt op zich al weinig voor en in dit poppenhuis zijn veel van deze zilveren miniaturen zelfs unica. Zo is er een pronktazza, een hallantaarn, een kapstok, een grote hangspiegel, een bruidskist en een schooltas. Verder zijn er wandkandelaars, een pronkschotel, een haardplaat, een blaasbalg en stoelen. Uiterst zeldzaam zijn het virginaal en de viola da gamba. De eetkamer bevat een unieke balpoottafel, een koelvat, een zeldzame kaarsensnuit en een zeskantig zoutvat.

De wanden van dit poppenhuis zijn gesierd met unieke zeegezichten, pentekeningen van de hand

Meer weten

Bezoeken

John Endlich Antiquairs
TEFAF Maastricht stand 235
www.johnendlich.nl
info@johnendlich.nl
0031- 648278963

van Cornelis Claes van Wieringen (1580-1633). Er staat Chinees etagèporselein en boven de schouw hangt een gestoken voorstelling in parelmoer. Maar natuurlijk wordt het oog het meest getrokken naar die fantastische miniaturen in zilver.

Unieke kans

Hiervoor zijn enkele namen van zeventiende-eeuwse Amsterdamse makers van miniatuurzilver genoemd. Dat is te danken aan het feit dat hun werk van een meestersteken is voorzien. Veel zilveren zeventiende-eeuws 'poppegoet' is echter niet gekeurd. Na 1704 verscheen hierop voor het eerst het Amsterdamse stadswapen en jaarletters zijn pas op miniatuurzilver van na 1733 te vinden.

Het is dan ook heel bijzonder dat u in Maastricht op de komende TEFAF met dit poppenhuis, met daarin die grote collectie origineel zeventiende-eeuws miniatuurzilver, kunt kennismaken. Laat u zich deze unieke kans niet ontgaan.

